

حزب الله لبنان

حزب الله، از تأثیرگذارترین تشکلهای شیعی لبنان.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی تشکل حزب الله
- ۱.۱ - ضعیف شدن حزب با ناپدید شدن امام موسی صدر
- ۱.۲ - یورش اسرائیل به جنوب لبنان
- ۱.۳ - استقرار نیروهای شیعی در بعلبک
- ۱.۴ - تشکیل کمیته نه نفری
- ۱.۵ - وظیفه کمیته
- ۱.۶ - انتخاب نام حزب الله
- ۱.۷ - عقب نشینی اسرائیل
- ۱.۸ - هویت و ماهیت اعضای حزب الله
- ۱.۹ - اهداف ذکر شده در مرامنامه
- ۱.۱۰ - تغییرات ساختار تشکیلاتی حزب الله
- ۱.۱۱ - کمیته‌های تشکیلات حزب الله
- ۱.۱۲ - خارج شدن حزب الله از حالت امنیتی
- ۱.۱۳ - منازعات بر سر اداره مناطق جنوبی
- ۱.۱۴ - پیمان طائف
- ۱.۱۵ - طرح انحلال تمام گروههای شبه نظامی از طرف دولت
- ۱.۱۶ - تشکیل کنگره دوم حزب الله
- ۱.۱۷ - شهادت سیدعباس موسوی
- ۱.۱۸ - شرکت حزب الله در انتخابات مجلس
- ۱.۱۹ - حمله نظامیان صهیونیستی مواضع حزب الله
- ۱.۲۰ - نقض تعهدنامه از طرف رژیم صهیونیستی
- ۱.۲۱ - ائتلاف حزب الله با جنبش امل برای شرکت در انتخابات مجلس
- ۱.۲۲ - شهادت سید هادی نصر الله
- ۱.۲۳ - پذیرفتن قطعنامه توسط رژیم صهیونیستی
- ۱.۲۴ - اسارت سه سرباز و یک افسر اسرائیلی توسط حزب الله
- ۱.۲۵ - صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل
- ۱.۲۶ - تأثیرات ترور رفیق حریری
- ۱.۲۷ - معرفی طراد حماده بعنوان وزیر از سوی حزب الله
- ۱.۲۸ - کسب ۳۵ کرسی مجلس
- ۱.۲۹ - حضور دو وزیر در دولت
- ۱.۳۰ - امضا تفاهم نامه بین سیدحسن نصرالله و میشل عون
- ۱.۳۱ - جنگ ۳۳ روزه
- ۱.۳۲ - افزایش اختلاف گروههای ۸ مارس و ۱۴ مارس
- ۱.۳۳ - شهادت عماد مغنیه
- ۱.۳۴ - پایان یافتن دوره ریاست جمهوری امیل لحود
- ۱.۳۵ - امضا توافق نامه دوحه
- ۱.۳۶ - توافقنامه تبادل اسرا
- ۱.۳۷ - مناسبات حزب الله و جمهوری اسلامی ایران
- ۱.۳۸ - مناسبات سوریه با حزب الله
- ۱.۳۹ - مناسبات حزب الله با دیگر کشورهای عربی
- ۱.۴۰ - مناسبات حزب الله با آمریکا
- ۱.۴۱ - حزب الله در عرضه خدمات اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی
- ۱.۴۲ - مؤسسه اسلامی تعلیم و تربیت حزب الله
- ۱.۴۳ - تأسیس حوزه‌های علمیه حزب الله
- ۱.۴۴ - گام بعدی حزب الله تأسیس رادیو «النور»
- ۱.۴۵ - راه‌اندازی شبکه تلویزیونی «المنار»
- ۱.۴۵.۱ - توقف پخش ماهواره‌های شبه المنار
- ۱.۴۶ - مرکز فرهنگی امام خمینی

۲ - منابع

۳ - پانویس

۴ - منابع

معرفی تشکل حزب الله

اسلامی ایران پدید آمدند. مهم‌ترین این جنبشها، **جنبش محرومین** (حرکه المحرومين) و **جنبش گروههای مقاومت اسلامی** (افواج المقاومةالاسلامية)، مشهور به **امل**، بودند که امام موسی صدر آنها را تأسیس کرد

[۱] موسوعه حزب الله، ج ۱، ص ۲۰-۱۷، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال.

[۲] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۳] موسوعه حزب الله، ج ۱، ص ۲۵، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال.

[۴] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← ضعیف شدن حزب با ناپدید شدن امام موسی صدر

با ناپدید شدن امام موسی صدر در سفر به **لبنی** در ۱۳۵۷ش/۱۹۷۸، جنبش امل دچار **ضعف** و چنددستگی شد و این امر در ۱۳۶۱ش/۱۹۸۲ به اوج رسید.

← یورش اسرائیل به جنوب لبنان

با یورش اسرائیل به **جنوب لبنان** و **اشغال** آن در این **سال**، هیتتی به نام **هیئت نجات** (هیئة الإنقاذ) - با حضور **نبیه‌زکی** (رهبر جنبش امل در آن زمان)، **الباس سرکیس** (رئیس جمهوری وقت لبنان)، **بشیر جمیل**، و **ولید جنبلاط** - تشکیل گردید. بخشی از نیروهای جنبش امل با این اقدام نبیه‌زکی مخالفت کردند.

[۵] **سیدحسین موسوی** از امل جدا شد و **جنبش اسلامی امل** (**حرکه امل الاسلامیة**) را تأسیس کرد

[۵] عبدالله بلقریز، حزب الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۳۴، بیروت ۲۰۰۶.

[۶] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۶، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

هنگامی که **ارتش اسرائیل بیروت** و جنوب لبنان را اشغال کرد، فقط دو منطقه شمال و **بقاع** خارج از منطقه اشغالی قرار گرفت.

← استقرار نیروهای شیعی در بعلبک

بنابراین، گروههای **شیعه** در شهر **بعلبک**، مرکز منطقه **بقاع**، مستقر گردیدند. این گروههای کوچک و متفرق در دو موضوع اتفاق نظر داشتند: **اعتقاد** به **ولایت فقیه** و **پیروی از امام خمینی**، و مقابله با اسرائیل. این عوامل باعث شد تا این نیروها در تشکیلاتی واحد و جدید **ادغام** شوند.

← تشکیل کمیته نه نفری

پس از مذاکرات اولیه، کمیته‌ای نه نفره تشکیل شد، مشتمل بر سه نفر از علمای شیعه **بقاع**، سه نفر از جنبش اسلامی امل و سه نفر از **حزب الدعوة لبنان**.

[۷] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۶۷-۶۸، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

[۸] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۵۹، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

[۹] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۳، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

← وظیفه کمیته

وظیفه کمیته نه نفره، پایه‌ریزی تشکیلات سیاسی جدید برای **شیعیان لبنان** بود. بنابراین، این کمیته **شورایی** پنج نفره از میان خود **انتخاب** کرد که شورای لبنان نامیده شد. نخستین جلسه این شورا در **زمستان** ۱۳۶۱ش/۱۹۸۲ برگزار گردید.

[۱۰] حسن فضل‌الله، الخيارالآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۳۳، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

شورای لبنان روش **رهبری** دسته‌جمعی را برگزید و هیچ فردی را به رهبری یا **دبیر** کلی انتخاب نکرد. همچنین **اسم** اعضای این شورا، به دلایل امنیتی، **محرمانه** ماند، ولی نقش سیدعباس موسوی در این شورا انکارناپذیر بود.

[۱۱] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۵-۴۳۶، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

← انتخاب نام حزب الله

هم‌زمان با گسترش عملیات مقاومت شورای لبنان برضد اشغالگران اسرائیلی، شعارهایی حاوی عبارت «حزب‌الله» در لبنان **ظهور** یافت. اما این عبارت نه به صورت نام رسمی یک گروه سیاسی بلکه به معنای **عام** آن به کار می‌رفت، تا این‌که شورای لبنان در **اردیبهشت** ۱۳۶۳/ **مه** ۱۹۸۴ نام «حزب‌الله - انقلاب اسلامی در لبنان» را برای خود برگزید و دفتر سیاسی حزب را راه‌انداخت و هفته‌نامه **العهد** را **منتشر** کرد. تعداد اعضای شورا نیز به هفت نفر افزایش یافت.

[۱۲] حسن فضل‌الله، الخيارالآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۲۵، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

← عقب نشینی اسرائیل

سرانجام **مقاومت** اسلامی برضد نیروهای اشغالگر، که حزب‌الله رهبری آن را برعهده داشت، به **ثمر** نشست و **دولت اسرائیل** در ۲۴ **دی** ۱۳۶۳/ ۱۴ ژانویه ۱۹۸۵ **تصمیم** گرفت در سه مرحله از لبنان عقب‌نشینی نماید. هم‌زمان با آغاز عقب‌نشینی اسرائیل از شهر **صیدا**، حزب‌الله در ۲۷ **بهمن** ۱۳۶۳/ ۱۶ **فوریه** ۱۹۸۵، با صدور بیانیه‌ای، **اعلام** موجودیت کرد.

از این **تاریخ** حزب‌الله از مقاومت مخفیانه به فعالیتهای سیاسی **علنی**، که مقاومت را در اولویت می‌دانست، روی آورد.

[۱۲] موسوعه حزب الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۲، ص ۱۴۷.

[۱۳] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۵، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

این بیانیه، که در کتابچه‌ای ۴۸ صفحه‌ای **منتشر** شده بود، ضمن بیان **هویت** حزب‌الله، دیدگاههای آنان را درباره مسائل داخلی، منطقه‌ای و جهانی روشن می‌کرد و درواقع **مرامنامه** سیاسی حزب‌الله به‌شمار می‌آمد.

[۱۵] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۱، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← هویت و ماهیت اعضای حزب‌الله

در این مرامنامه اعضای حزب‌الله **هویت** و **ماهیت** خود را این‌گونه شناسانده‌اند که ما **فرزندان امت** حزب‌الله خود را بخشی از امت اسلامی در **جهان** می‌دانیم و همگی به‌طور یکسان با **گستاخانه‌ترین هجوم استکباری شرق** و **غرب** مواجهیم.

ما فرزندان امت حزب‌اللهی هستیم که **خداوند** به پیش‌گامان آن در **ایران** یاری رسانده است تا بار دیگر هسته نخستین **دولت** مرکزی اسلامی را در جهان به وجود آورند. **تعهد** خود را نسبت به دستورهای رهبری یگانه و حکیمانه و عادلانه ولیّ فقیه جامع‌الشرایط، که در حال حاضر در شخص **امام آیت‌الله العظمی روح‌الله موسوی خمینی** تجسم یافته است، **اعلام** می‌داریم. بر این اساس، ما یک سازمان حزبی بسته یا یک چهارچوب تنگ سیاسی در لبنان نیستیم.

ما خود را جمعیتی می‌دانیم که با **مسلمانان** سراسر جهان ارتباط **عقیدتی** و **سیاسی استوار** در چهارچوب **اسلام** دارد.
[۱۶] حسن فضل‌الله، الخیار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۱۸۷-۱۸۸، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

← اهداف ذکر شده در مرامنامه

همچنین در این مرامنامه چهار **هدف** برای حزب‌الله تعیین شده است: **اخراج** اسرائیل از **لبنان** به عنوان سرآغاز نابودی نهایی این رژیم و آزادی **قدس شریف**؛ **اخراج** آمریکا، **فرانسه** و هم‌پیمانان آنان از لبنان و پایان دادن به **نفوذ** کشورهای **استعمارگر** در لبنان؛ **محاکمه** عادلانه اعضای **حزب کتائب (فالانژها)** برای جرائمی که با تحریک آمریکا و اسرائیل در **حق مسلمانان** و **مسیحیان** مرتکب شده‌اند؛ و اعطای حق **تعیین** سرنوشت به **ملت** لبنان تا با **آزادی** کامل نظام حکومتی دلخواه خود را برگزینند.

همچنین این **مرامنامه** برخی حکومت‌های عربی را نظام‌های **ورشکسته‌ای** معرفی می‌کند که برای **صلح** با **صهیونیست‌ها** شتاب دارند و از **تأمین** خواستها و آرزوهای امت، **عاجز** و درمانده‌اند و هرگز **قدرت** اندیشیدن به **مقابله** با **رژیم اشغالگر فلسطین** را ندارند.

این حزب در مرامنامه خود نظام حکومتی مطلوب خود را نظامی اسلامی می‌داند که براساس **انتخاب آزاد** و **مستقیم** از طرف **مردم ایجاد** شود و با **تحمیل** این **نظام** بر مردم **مخالف** است. درعین حال، حزب‌الله از **شرکت** در انتخابات پارلمانی و حضور در **مجلس** و هیئت دولت، **احتراز** نکرده است. به‌طور کلی حزب‌الله بر پایه سه **اصل عمده شکل** گرفته است: **ایمان** به **اسلام**، **جهاد** در **راه خدا**، و **اعتقاد** به **ولایت فقیه**.

[۱۷] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۲۸-۲۷، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۱۸] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۴۶، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۱۹] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۷۰، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← تغییرات ساختار تشکیلاتی حزب‌الله

ساختار تشکیلاتی حزب‌الله از آغاز **تأسیس** تاکنون **تغییرات** فراوانی کرده است. حزب‌الله در آغاز به شکل شورایی اداره می‌شد و **رهبر** یا **دبیر کل** نداشت. امروزه اعضای شورا هفت نفرند که برای سه **سال انتخاب** می‌شوند. دبیر کل نیز، بدون محدودیت، می‌تواند برای دوره‌های پیاپی انتخاب شود. اولین کنگره حزب‌الله در ۱۳۶۸ش/ نوامبر ۱۹۸۹ برپا گردید و برای نخستین بار، **تئ عضو** شورای مرکزی حزب، از طریق انتخابات عمومی در درون کادرهای حزبی، برگزیده شدند. این اعضا عبارت بودند از: **شیخ‌صبحی طفیلی**، **سیدعباس موسوی**، **سیدحسین نصرالله**، **شیخ‌حسین کورانی**، **شیخ‌نعیم قاسم**، **شیخ‌مجد بزرگ**، **مجد رعد**، **مجد فنیس** و **مجد باغی**. این شورا شیخ‌صبحی طفیلی را به دبیر کلی انتخاب نمود. شیخ‌نعیم قاسم به **فائز مقامی** دبیرکل و سیدحسین نصرالله نیز به ریاست کمیته اجرایی برگزیده شدند.

[۲۰] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۲۶، ۱۲۶۱-۱۲۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

[۲۱] موسوعه حزب‌الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۱، ص ۱۰۷-۱۰۸.

← کمیته‌های تشکیلات حزب‌الله

تشکیلات حزب‌الله پنج کمیته دارد: جهادی، سیاسی، اجرایی، امور مجلس، و قضایی. ریاست این کمیته‌ها برعهده اعضای شورای مرکزی حزب‌الله است. کمیته سیاسی، تحلیلها و بررسیهای سیاسی و **مدیریت** روابط سیاسی داخلی و خارجی **حزب** را برعهده دارد. وظیفه کمیته جهادی، آماده‌سازی، **آموزش** و **تجهیز** نیروهای مسلح حزب‌الله برای **مقابله** با اشغالگران است. نمایندگان حزب‌الله در مجلس لبنان، در کمیته امور مجلس عضویت دارند. این کمیته به بررسی لوائح و قوانین مطرح شده در مجلس لبنان می‌پردازد و همچنین به مشکلات مردم و چگونگی ارتباط آنان با مسئولان دولتی برای رفع این مشکلات، رسیدگی می‌کند. کمیته اجرایی رسیدگی به امور اجرایی مؤسسات وابسته به حزب را برعهده دارد. کمیته قضایی نیز به **حل** و **فصل** منازعات و اختلافات می‌پردازد. شورای مرکزی در **رأس هرم** حزب قرار دارد و سیاستهای کلی و اهداف حزب را **تدوین** می‌کند و درباره مسائل سیاسی **تصمیم** می‌گیرد. دبیر کل مسئولیت اداره، **نظارت**، هماهنگی بین رؤسای کمیته‌ها و اعضای شورای مرکزی و بیان مواضع حزب را برعهده دارد.

[۲۲] موسوعه حزب‌الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۱، ص ۱۰۸-۱۰۹.

شاخه نظامی حزب‌الله، به نام **جنبش مقاومت اسلامی (حرکه المقاومة الاسلامیة)**، در ۱۳۶۴ش/ ۱۹۸۵ **تأسیس** شد.

← خارج شدن حزب‌الله از حالت امنیتی

حزب‌الله پس از انتشار مرامنامه خود، از حالت صرفاً امنیتی و کاملاً **محرمانه** خارج شد و حالت نیمه‌محرمانه پیدا کرد و برخی شخصیت‌های آن شناخته شدند. این امر باعث شد که حزب‌الله هدف حملات **تروریستی** قرار بگیرد. در ۱۷ **اسفند** ۱۳۶۲/ ۸ مارس ۱۹۸۵ به **سیدمجدحسین فضل‌الله**، از **رهبران دینی لبنان** و **حامی** حزب‌الله، به **تصور** آن‌که وی **رهبر** حزب‌الله است، **سوءقصد** شد، اما وی جان سالم به در برد.

[۲۳] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۶-۱۴۸، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۲۴] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۲-۱۰۳، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← منازعات بر سر اداره مناطق جنوبی

پس از عقب‌نشینی اسرائیل، میان حزب‌الله و **امل** بر سر اداره مناطق جنوبی، منازعاتی در گرفت و در ۱۳۶۷ش/ ۱۹۸۸ به اوج خود رسید.

[۲۵] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۲۸-۴۳۷، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

[۲۶] موسوعه حزب‌الله، بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال، ج ۲، ص ۱۸-۱۹.

[۲۷] عسان عزی، حزب‌الله من الحلم الایدیولوجی الی الواقعیة السیاسیة، ج ۱، ص ۵۶-۵۵، کویت ۱۹۹۸.

[۲۸] ۳۶۶، وضاح شراره، ج ۱، ص ۲۴۶-۲۴۷، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بیروت ۱۹۹۸.

در ۱۳۶۹ش/ ۱۹۹۰ نیز درگیری‌هایی روی داد اما سرانجام، با میانجیگری **جمهوری اسلامی ایران** و **سوریه**، این دو در ۱۸ **آبان** ۱۳۶۹/ ۹ **نوامبر** ۱۹۹۰ **توافقنامه صلح امضا** کردند.

[۲۹] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

با پایان یافتن دوره **ریاست جمهوری امین جمیل** در ۱۳۶۷ش/ ۱۹۸۸، **مجلس** لبنان به دلیل **اختلاف** نظر نتوانست جانشینی برای وی انتخاب کند.

← پیمان طائف

بنابراین، **بحران سیاسی** لبنان را فراگرفت. با میانجیگری **عربستان سعودی** و **مغرب** و **الجزایر**، نمایندگان مجلس لبنان در ۷ **مهر** ۱۳۶۸/ ۲۹ **سپتامبر** ۱۹۸۹ در **شهر طائف عربستان** گرد هم آمدند و **سند وفاق ملی لبنان** را، که به **پیمان طائف مشهور** شد، امضا نمودند.

[۳۰] نعیم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۲-۱۵۳، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۳۱] عارف عبید، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ص ۲۰۵، بیروت ۲۰۰۱.

[۳۲] عارف عبید، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ج ۱، ص ۲۱۷، بیروت ۲۰۰۱.

[۳۳] عارف عبید، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ج ۱، ص ۲۲۴، بیروت ۲۰۰۱.

پیمان طائف برای حزب الله قانع کننده نبود، ولی تنها به **اعلام رضایت** بخش نبودن این **پیمان اکتفا** کرد. حزب الله خواهان پیمانی بود که **طایفه گری سیاسی** را در لبنان از بین ببرد، ولی پیمان طائف این امر را کاملاً محقق نمی ساخت.
[۲۴] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۴، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← طرح انحلال تمام گروه های شبه نظامی از طرف دولت

در ۸ فروردین ۱۳۷۰/۲۸ مارس ۱۹۹۱، با هدف اجرای پیمان طائف، **دولت لبنان** طرح **انحلال** تمام گروه های شبه نظامی لبنانی و غیرلبنانی را **تصویب** کرد. اما حزب الله، به عنوان نیروی **مقاومت مشروع**، به رسمیت شناخته شد.
[۲۵] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۱۲۷، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ ش.
[۲۶] مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۲۴۳، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ ش.

← تشکیل کنگره دوم حزب الله

در بهار ۱۳۷۰ ش/ ۱۹۹۱، **کنگره دوم** حزب الله **تشکیل** گردید. از تصمیمات مهم این کنگره، **مشارکت** در انتخابات **مجلس**، برکناری **شیخ صبحی طفیلی** از دبیرکلی حزب و انتخاب **سیدعباس موسوی** به جانشینی وی بود
[۲۷] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۲۸-۱۲۹، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ ش.
[۲۸] عسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۲۳، کویت ۱۹۹۸.
[۲۹] امین مصطفی، المقاومة فى لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۹-۴۴۰، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

← شهادت سیدعباس موسوی

در ۲۷ بهمن ۱۳۷۰/۱۶ فوریه ۱۹۹۲، خودرو حامل **سیدعباس موسوی**، **دبیر کل حزب الله**، هدف **بمباران** هواپیماهای اسرائیلی قرار گرفت که در نتیجه آن وی به همراه **همسر و فرزند** خردسالش به **شهادت** رسید.
روز بعد، شورای مرکزی حزب الله، **سیدحسین نصرالله** را به جانشینی موسوی برگزید
[۳۰] مجد مورو، حزب الله: النشأة، ج ۱، ص ۶۹، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).
[۳۱] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۳، ص ۲۶.

← شرکت حزب الله در انتخابات مجلس

حزب الله برای نخستین بار در ۱۳۷۱ ش/ ۱۹۹۲ در انتخابات **مجلس** لبنان که پس از بیست سال وقفه، برگزار می شد. **شرکت** نمود و توانست دوازده **کرسی** از ۱۲۸ کرسی مجلس لبنان را به دست آورد و **فراکسیون** «وفاداری به مقاومت» (الوفاء للمقاومة) را در مجلس تشکیل دهد.
[۳۲] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۷۷، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۳۳] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۵-۲۸۶ و پانویس ۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۳۴] عسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۷۴-۷۵، کویت ۱۹۹۸.

← حمله نظامیان صهیونیستی مواضع حزب الله

در واکنش به عملیات نظامی پراکنده حزب الله، نظامیان **صهیونیستی** در ۳ مرداد ۱۳۷۲/۲۵ ژوئیه ۱۹۹۳، در عملیاتی به نام «**تسویه حساب**»، به مواضع حزب الله در جنوب لبنان **یورش** بردند. حزب الله نیز شهرکهای شمال اسرائیل را مورد هدف قرار داد. این **بحران** سرانجام با میانجیگری **امریکا** و **سوریه** و با امضای **تفاهم نامه ژوئیه** پایان یافت که بر مبنای آن حملات اسرائیل به جنوب لبنان **متوقف** می شد و در مقابل، حزب الله نیز به حملات موشکی خود پایان می داد.
[۳۵] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۲، ص ۲۹-۲۷.
[۳۶] حسن محمود قیسی، الإندجار و الإندجار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ۱، ص ۱۹۱، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.

← نقض تعهدنامه از طرف رژیم صهیونیستی

در ۲۲ فروردین ۱۳۷۵/۱۱ آوریل ۱۹۹۶، ارتش رژیم صهیونیستی با **نقض تعهدات** خود، عملیات گسترده نظامی «خوشه های خشم» را آغاز کرد. در این عملیات که شانزده روز به طول انجامید، اسرائیل مناطق زیادی را در **جنوب**، **بقاع** و **بیروت** **بمباران** کرد و حزب الله نیز در پاسخ بار دیگر شمال اسرائیل را موشک باران نمود.
با تلاشهای **دیپلماتیک جمهوری اسلامی**، سوریه و **فرانسه** و میانجیگری امریکا، حزب الله و اسرائیل تفاهم نامه **آوریل** را به امضا رساندند و به برقراری آتشبس **متعهد** شدند.
[۳۷] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۲، ص ۳۳-۲۷.
[۳۸] حسن محمود قیسی، الإندجار و الإندجار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ۲، ص ۱۹۳-۱۹۲، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.
[۳۹] طارق عذب، حزب الله بين الحقائق و اوهام الغرب، ج ۱، ص ۶، (قلیوب، مصر) ۲۰۰۲/۱۴۲۲.

← ائتلاف حزب الله با جنبش امل در انتخابات مجلس

با وساطت های **سوریه**، حزب الله به صورت **ائتلاف** با **جنبش امل** در **انتخابات مجلس** ۱۳۷۵ ش/ ۱۹۹۶ شرکت نمود، اما در این انتخابات سه کرسی از دوازده کرسی قبلی خود را از دست داد.
[۵۰] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۶ و پانویس ۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.
[۵۱] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۴۲-۱۴۴، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ ش.

← شهادت سید هادی نصر الله

در ۲۱ شهریور ۱۳۷۶/۱۲ سپتامبر ۱۹۹۷، **سیدهادی نصرالله**، فرزند سیدحسین نصرالله، در عملیات نظامی برضد مواضع اسرائیل در جنوب لبنان به **شهادت** رسید که بر **محبوبیت** حزب الله افزود.

[۵۲] رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: نائز من الجنوب، دمشق ۲۰۰۶.
[۵۳] رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: نائز من الجنوب، ج ۱، ص ۱۶۹-۱۷۰، دمشق ۲۰۰۶.

حزب الله در انتخابات مجلس لبنان در ۱۳۷۹ ش/۲۰۰۰ نیز شرکت نمود و توانست دوازده کرسی را به خود اختصاص دهد.
[۵۴] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۸۶ و پانویس ۲، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← پذیرفتن قطعنامه توسط رژیم صهیونیستی

باتوجه به ناکامیهای پی در پی ارتش اسرائیل در برابر مقاومت اسلامی، بنیامین نتنیاهاو (نخست وزیر اسرائیل) در تابستان ۱۳۶۷ ش/۱۹۸۸ اعلام کرد که رژیم صهیونیستی قطعنامه ۲۲۵ را پذیرفته است.

این قطعنامه، که در ۱۳۵۷ ش/۱۹۷۸ صادر شده بود، بر خروج بی قید و شرط ارتش اسرائیل از لبنان تأکید می کرد.

[۵۵] امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۵۶۱-۵۶۲، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴.

[۵۶] مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۶۶-۱۶۷، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ ش.

سرانجام نیروهای اسرائیلی در ۴ خرداد ۱۳۷۹ / ۲۴ مه ۲۰۰۰ از جنوب لبنان، به جز مزارع شبعا، عقب نشینی کردند. این رویداد، پیروزی بزرگی برای حزب الله به شمار می آمد و بر محبوبیت آن افزود.

[۵۷] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۵۱-۵۰.

[۵۸] جعفر حسن عترسیسی، حزب الله: الخيار الاضعب و ضمانة الوطن الکبری، ج ۱، ص ۱۱۵، بیروت ۱۴۲۶ / ۲۰۰۵.

← اسارت سه سرباز و یک افسر اسرائیلی توسط حزب الله

نیروهای حزب الله در مهر ۱۳۷۹ / اکتبر ۲۰۰۰، سه سرباز و یک افسر اسرائیلی را به اسارت گرفتند و، با میانجیگری آلمان، در قبال آزادی این اسیران، چهارصد اسیر فلسطینی و ۲۳ اسیر لبنانی و پنج اسیر سوریه و هشت اسیر از دیگر ملیتها و پیکر ۵۹ شهید را از اسرائیلیها تحویل گرفتند.

[۵۹] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۲، ص ۶۶.

[۶۰] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۲، ص ۶۸-۶۹.

[۶۱] موسوعة حزب الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال، ج ۳، ص ۷۲-۷۴.

[۶۲] مجد مورو، حزب الله: النشأة، ج ۱، ص ۱۳۱-۱۳۲، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).

← صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل

از ۱۲ شهریور ۱۳۸۲ / ۲ سپتامبر ۲۰۰۴، با صدور قطعنامه ۱۵۵۹ سازمان ملل که همه نیروهای خارجی حاضر در لبنان را به خروج از این کشور دعوت می نمود و همچنین خواستار انحلال همه گروههای نظامی وابسته به احزاب لبنانی و غیرلبنانی و خلع سلاح آنها بود تلاش شد تا سوریه و حزب الله از صحنه نظامی لبنان حذف شوند.

حزب الله در مقابل این قطعنامه از خود دفاع نمود و خود را نیروی مقاومت مشروع خواند و خلع سلاح را نپذیرفت.

[۶۳] عبدالله بلغزیز، حزب الله من التحرير الی الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۶۲-۶۳، بیروت ۲۰۰۶.

[۶۴] جعفر حسن عترسیسی، حزب الله: الخيار الاضعب و ضمانة الوطن الکبری، ج ۱، ص ۸۹، بیروت ۱۴۲۶ / ۲۰۰۵.

← تاثیرات ترور رفیق حریری

در ۲۶ بهمن ۱۳۸۲ / ۱۴ فوریه ۲۰۰۵ رفیق حریری، نخست وزیر پیشین لبنان، در بیروت ترور شد و بر اثر آن، اوضاع سیاسی لبنان وارد بحران جدیدی گردید. بسیاری از احزاب و شخصیتهای لبنانی، سوریه را به ترور حریری متهم نمودند، اما حزب الله، با محکوم نمودن این ترور، منکر دخالت سوریه در این حادثه شد. حزب الله و دیگر نیروهای حامی مقاومت و سوریه، در ۱۸ اسفند ۱۳۸۲ / ۸ مارس ۲۰۰۵ راه پیمایی گسترده ای نمودند و در مقابل، مخالفان سوریه نیز در ۲۴ اسفند ۱۳۸۲ / ۱۴ مارس ۲۰۰۵ راه پیمایی اعتراض آمیز کردند.

از آن زمان جناح ۸ مارس به رهبری حزب الله، جناح ۱۴ مارس با حضور جریان المستقبل به رهبری سعد حریری، حزب سوسیالیست پیشرو

[۶۵] بیروت: مؤسسة هنا انترناسیونال.

به رهبری ولید جنبلاط، حزب جریان ملی آزاد (التیاری الوطنی الجر) به رهبری میشل عون، و گروههای دیگر در صحنه سیاسی لبنان ظاهر شدند.

[۶۶] موسوعة نصرالله الرجل الذی یختصر الامة، بیروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۸۷-۸۸، ۱۴۲۷ / ۲۰۰۶.

[۶۷] جعفر حسن عترسیسی، حزب الله: الخيار الاضعب و ضمانة الوطن الکبری، ج ۱، ص ۸۹-۹۱، بیروت ۱۴۲۶ / ۲۰۰۵.

← معرفی طراد حماده بعنوان وزیر از سوی حزب الله

طراد حماده در ۲۱ فروردین ۱۳۸۴ / ۱۹ آوریل ۲۰۰۵ در کابینه مجدنجیب میقاتی برای اولین بار و به طور غیررسمی از سوی حزب الله به عنوان وزیر معرفی شد. باتوجه به دولت کوچک میقاتی که تنها چهارده وزیر داشت، وی وزارتخانه های کار و کشاورزی را برعهده گرفت.

← کسب ۲۵ کرسی مجلس

در انتخابات مجلس، که از ۸ خرداد تا ۲۹ خرداد ۱۳۸۴ / ۲۹ مه تا ۱۹ ژوئن ۲۰۰۵ برگزار شد، حزب الله و جنبش امل در ائتلافی موفق شدند که ۲۵ کرسی از مجموع ۱۲۸ کرسی مجلس لبنان را کسب نمایند.

← حضور دو وزیر در دولت

در دولت جدید لبنان که فؤاد سینوره آن را در ۲۸ تیر ۱۳۸۴ / ۱۹ ژوئیه ۲۰۰۵ تشکیل داد- دو وزیر وابسته به حزب الله به نامهای مجد فنیس (وزیر نیرو) و طراد حماده (وزیر کار) حضور یافتند.

← امضا تفاهم نامه بین سیدحسن نصرالله و میشل عون

سیدحسن نصرالله در ۱۷ بهمن ۱۳۸۴ / ۶ فوریه ۲۰۰۶ با میشل عون (رهبر جریان ملی آزاد که، به سبب اختلافات، از گروه ۱۴ مارس جدا شده بود) دیدار نمود و دو طرف، تفاهم نامه همکاری به امضا رساندند.

[۶۸] موسوعة نصرالله الرجل الذي يختصر الامامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۱۶، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.
[۶۹] عبدالله بلغزیز، حزب الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۶۳ و پانویس، بیروت ۲۰۰۶.

← جنگ ۲۳ روزه

در ۲۱ تیر ۱۳۸۵/۱۲ **ژوئیه** ۲۰۰۶ رزمندگان حزب الله در عملیاتی به نام «الوعد الصادق» دو **سرباز** اسرائیلی را به **اسارت** گرفتند و هشت تن دیگر را به **قتل** رساندند. نیروهای اسرائیلی در **واکنش** به این اقدام حزب الله، مناطقی از لبنان را بمباران نمودند. این امر باعث آغاز **جنگ سی‌وسه روزه** شد.

[۷۰] رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۸۸، ۸۷، دمشق ۲۰۰۷.

رزمندگان حزب الله به **مقابله** با سربازان اسرائیلی پرداختند و **شمال اسرائیل** را **هدف** حملات موشکی خود قرار دادند. در این حملات ۴۲۰ نظامی اسرائیلی به **هلاکت** رسیدند و ۱۳۰ **تانک** آنان نیز **منهدم** شد.

[۷۱] صلاح‌الدین سلیم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، ج ۱، ص ۲۹، در فجر الانتصار.

[۷۲] موسوعة نصرالله الرجل الذي يختصر الامامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ۲، ص ۲۱۴، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.

[۷۳] رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۱۷۱، دمشق ۲۰۰۷.

حزب الله در این **جنگ** که در آن در حدود ۱۱۰۰ شهروند غیرنظامی لبنانی به **شهادت** رسیدند به پیروزی نظامی و سیاسی بزرگی دست یافت و با **قطعنامه** ۱۷۰۱ **سازمان ملل**، مبنی بر **توقف** عملیات جنگی، در ۲۳ **مرداد** / ۱۴ **اوت**، این **جنگ** به پایان رسید.

[۷۴] رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، ج ۱، ص ۱۴۱-۱۳۶، دمشق ۲۰۰۷.

← افزایش اختلاف گروههای ۸ مارس و ۱۴ مارس

پس از جنگ، **اختلاف گروههای ۸ مارس و ۱۴ مارس** افزایش یافت. در ۹ **آبان** ۱۳۸۵/۲۱ **اکتبر** ۲۰۰۶ **سیدحسن نصرالله** گفت که باید **حکومت وحدت ملی** تشکیل شود، در غیر این صورت با **تظاهرات خیابانی**، **حکومت سننوره** را **ساقط** خواهد کرد. به **پیشنهاد نیبه‌یرکی** (رئیس مجلس لبنان)، طرفهای **منازعه** گفتگو کردند، اما به **توافق** نرسیدند. در **واکنش** به این رویداد، دو **وزیر** وابسته به حزب الله و سه **وزیر متعلق** به **جنش امل** در ۲۰ **آبان** ۱۳۸۵/۱۱ **نوامبر** ۲۰۰۶ از **دولت سننوره** **استعفا** کردند. علاوه بر این، حزب الله در **آذر** - **دی** ۱۳۸۵/ **دسامبر** ۲۰۰۶ در تظاهرات گسترده‌ای خواستار **استعفا** سننوره شد.

← شهادت عماد مغنیه

در ۲۳ **بهمن** ۱۳۸۶/۱۲ **فوریه** ۲۰۰۸، **عماد مغنیه**

[۷۵] بیروت: مؤسسه هنا انترناسیونال.

در **انفجار** خودرو حامل وی، در **دمشق** به **شهادت** رسید. حزب الله **اعلام** کرد که **صهیونیستها**، به **انتقام** شکستشان در **جنگ سی‌وسه روزه**، وی را ترور کرده‌اند.

← پایان یافتن دوره ریاست جمهوری امیل لحود

با پایان یافتن دوره **ریاست جمهوری امیل لحود**، نیروهای **۸ مارس و ۱۴ مارس** بر سر یافتن جانشینی برای وی به نتیجه نرسیدند و این امر اوضاع لبنان را بحرانی‌تر نمود. **دولت سننوره** در ۱۶ **اردیبهشت** ۱۳۸۷/۵ **مه** ۲۰۰۸ شبکه مخابراتی **مستقل** حزب الله را غیرقانونی اعلام کرد. این امر باعث **درگیری مسلحانه** میان هواداران حزب الله و **جنش امل** با نیروهای ۱۴ مارس در ۱۸ **اردیبهشت** ۱۳۸۷/۷ **مه** ۲۰۰۸ گردید.

← امضا توافق نامه دوحه

با تلاشها و میانجیگریهای **امیرقطر**، رهبران گروههای عمده لبنانی، از جمله حزب الله، برای حل اختلافات خود از ۲۸ **اردیبهشت** ۱۳۸۷/۱۷ **مه** ۲۰۰۸ در **دوحه قطر** **گردهم آمدند** و در اول **خرداد** ۱۳۸۷/۲۱ **مه** ۲۰۰۸ **توافقنامه دوحه** را **امضا** نمودند. برطبق این **توافقنامه**، **میشل سلیمان** به **ریاست جمهوری لبنان** **انتخاب** گردید و حزب الله و دیگر گروههای ۸ مارس، صاحب یازده **کرسی** در مجلس لبنان شدند.

← توافقنامه تبادل اسرا

در ۱۱ **مرداد** ۱۳۸۷/اول **ژوئیه** ۲۰۰۸ حزب الله و اسرائیل با **وساطت سازمان ملل** **توافقنامه تبادل** اسرا را **امضا** کردند، که براساس آن حزب الله در مقابل بازپس گرفتن پنج تن از اسرای لبنانی از جمله **سمیر قنطار**، با سابقه‌ترین **اسیر** لبنانی، و **بیکر** ۱۹۹ تن از شهدای **عرب** از ملیتهای مختلف، **متعهد** شد که **بیکر** دو **سرباز** اسرائیلی را، که از ۱۳۸۵/ش/۲۰۰۶ در اختیار داشت، به اسرائیل **تحويل** دهد. این تبادل در ۲۶ **تیر** ۱۳۸۷/۱۶ **ژوئیه** ۲۰۰۸ صورت گرفت.

← مناسبات حزب الله و جمهوری اسلامی ایران

درباره مناسبات حزب الله و **جمهوری اسلامی ایران** گفتنی است که جمهوری اسلامی ایران نقش عمده‌ای در **حمایت** از **تأسیس** و **رشد** حزب الله داشته است. اما رهبران و اعضای حزب الله در مقابل **اتهام** «ایرانی بودن حزب الله»، که درباره این حزب مطرح می‌شده است، **واکنش** نشان داده و برآنند که با اینارگیریها و جان‌فشانیهایی که این حزب برای **کشور** و **ملت** لبنان انجام داده است، نباید چنین اتهامی به آن وارد شود. علاوه بر این، حزب الله را حزبی لبنانی می‌دانند که مناسبات خوبی با **ایران** دارد، اما این امر به آن معنا نیست که به صورت حزبی ایرانی درآمده‌اند.

[۷۶] نعیم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۵۲-۲۵۰، التجربة، المستقبل، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۷۷] غسان عزی، حزب الله من الحلم الایدیولوجی الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۶۴، کویت ۱۹۹۸.

[۷۸] طارق عرب، حزب الله بین الحقائق و اوهام‌العرب، ج ۱، ص ۱۲-۱۱، (قلیوب، مصر) ۲۰۰۲/۱۴۲۳.

[۷۹] مسعود اسداللهی، جنبش حزب الله لبنان: گذشته و حال، ج ۱، ص ۲۳۴-۲۳۵، تهران ۱۳۸۲.ش.

← مناسبات سوریه با حزب الله

سوریه نیز با حزب الله مناسبات خوبی دارد. **تأکید حافظ اسد**، **رئیس جمهوری** پیشین سوریه، بر **مقاومت** مسلحانه بر ضد اسرائیل، باعث نزدیکی سوریه و حزب الله شد. مخالفت سوریه با بستن **پیمان صلح** با اسرائیل، تیرگی مناسبات سوریه با برخی کشورهای عربی و دوستی با **ایران**، و تلاش برای یافتن متحدی راهبردی در امور داخلی لبنان، باعث شد که حزب الله و سوریه به صورت **متحد** درآیند.

این مناسبات دوستانه در زمان ریاست جمهوری **بشار اسد** نیز ادامه یافت.

[۸۰] حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۱۴۶-۱۴۸، السیرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.

← مناسبات حزب الله با ديگر کشورهای عربي

مناسبات حزب الله با ديگر کشورهای عربي گسترش چندانى نداشته است، زيرا رويکردها و موضع گيريهای اين حکومتها با مشى حزب الله تفاوت اساسى دارد. بارزترين اين تفاوتها در تقابل با اسرائيل است.

[۸۲] نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۶۳، التجربة، المستقبل، بيروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

البته دعوت حزب الله از ملتهای عرب برای **سرنگون** ساختن دولتهای خود، و «مرتجع و آلت دست امريکا» خواندن اين دولتها، که در دهه ۱۳۶۰ش/ ۱۹۸۰ صورت گرفت، اکنون **تکرار** نمى شود و حزب الله کوشيده است در رابطه خود با اين کشورها عمل گرايانه رفتار نمايد.

[۸۳] مسعود اسداللهى، جنبش حزب الله لبنان: گذشته و حال، ج ۱، ص ۲۴۵-۲۴۴، تهران ۱۳۸۲ش.

← مناسبات حزب الله با امريکا

مناسبات حزب الله با امريکا هميشه تيره بوده است. حزب الله سياستهای امريکا را در منطقه در جهت حفظ **منافع اسرائيل** مى داند که هيچ تغييرى در آن ايجاد نمى گردد. در مقابل، امريکا فعاليتهاى حزب الله را **تروريستى** مى شمارد و در بسيارى از موارد کوشيده است افکار عمومى را در لبنان بر ضد حزب الله **بسيح** نمايد.

[۸۴] نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۶۹-۲۶۶، التجربة، المستقبل، بيروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

حزب الله در **مرامنامه** خود، افزون بر امريکا، از کشورهای غربى و به ويژه **فرانسه** به عنوان دشمنان اصلى خود ياد کرده، اما به دليل عدم مشاهده سياستهای آشکار دشمنانه از سوى کشورهای اروپايى و همچنين به سبب **تمايل** دو طرف به گفتگو و مذاکره، مناسبات حزب الله و کشورهای اروپايى، پس از **تجاوز اسرائيل** در ۱۳۷۵ش/ ۱۹۹۶، **بهبود** چشمگيرى يافت. البته اين مناسبات از يک کشور اروپايى تا کشور ديگر فرق مى کند. به باور رهبران حزب الله، مناسبات با کشورهای غربى از يکه تازى و **خود رايبى** امريکا در مورد مسائل منطقه مى گاهد و نقش برجسته اى به اين کشورها مى بخشد.

[۸۵] نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۷۲-۲۷۳، التجربة، المستقبل، بيروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

← حزب الله در عرضه خدمات اجتماعى و فرهنگى و اقتصادى

علاوه بر مبارزه با **اشغالگران اسرائيلى** و **شرکت** در امور سياسى لبنان، حزب الله در عرضه خدمات اجتماعى و فرهنگى و اقتصادى نيز بسيار فعال بوده است. حزب الله به **تدريج** از ۱۳۶۳ش/ ۱۹۸۴ به بعد شروع به گسترش مراکز خدماتى نمود و **مدرسه، بيمارستان و تعاونيهای مصرف** بسيارى در مناطق گوناگون لبنان، و عمدتاً در مناطق **شيعه** نشين، **افتتاح** کرد.

همچنين **اقدام** به **تأسيس** مؤسساتى نمود، از جمله **بنیاد شهيد** (مؤسسه الشهيد) در ۱۳۶۲ش/ ۱۹۸۳، **جهاد سازندگى** (مؤسسه جهادالبناء) در ۱۳۶۳ش/ ۱۹۸۴، **سازمان بهداشت اسلامى** (الهيئة الصحية الاسلاميه) در ۱۳۶۴ش/ ۱۹۸۵، **کميته امداد اسلامى** (لجنة الامداد الخيرية الاسلاميه) در ۱۳۶۶ش/ ۱۹۸۷، و **بنیاد جانبازان** (مؤسسه الجرحى) در ۱۳۶۹ش/ ۱۹۹۰.

اين مؤسسات با مؤسسات مشابه خود در **ايران** در **ارتباط** مستقيم اند، اما لبناينها آنها را **اداره** مى کنند.

[۸۶] نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۱۶-۱۲۰، التجربة، المستقبل، بيروت ۲۰۰۴/۱۴۲۵.

[۸۷] مسعود اسداللهى، از مقاومت تا پيروى: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ۱، ص ۱۵۱، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.

← مؤسسه اسلامى تعليم و تربيت حزب الله

همچنين اين **حزب** برای ايجاد مدارس مخصوص به خود و **آموزش و پرورش** آموزگاران، مؤسسه اسلامى **تعليم و تربيت** (المؤسسه الاسلاميه للتربية و التعليم) را در ۱۳۷۲ش/ ۱۹۹۲ تأسيس نمود. نخستين اقدام اين مؤسسه، تأسيس مدارس دوازده گانه اى به نام مدارس المهدي در همين سال بود.

← تأسيس حوزه های علميه حزب الله

حزب الله به **تأسيس** حوزه های علميه نيز پرداخت که از مهم ترين آنها، يک حوزه علميه در **بعلبک**، دو حوزه در **جنوب** و يک حوزه در حومه جنوبى **بيروت** است.

[۸۸] عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۲۹-۴۰، بيروت ۲۰۰۶.

در زمينه اطلاع رسانى و رسانه های گروهى، نخستين اقدام حزب الله، **انتشار هفته نامه العهد** در ۱۳۶۳ش/ ژوئن ۱۹۸۴ بود که ترجمان (ارگان) رسمى حزب الله به شمار مى رفت. از ۱۳۸۰ش/ ۲۰۰۱ العهد به الانتقاد **تغيير** نام داد و به شبکه جهانى (**اينترنت**) نيز راه يافت.

افزون بر الانتقاد، حزب الله نشرياتى همچون دو ماهنامه المُنطلق و هفته نامه البلاد و نيز ماهنامه **بقية الله** را **منتشر** مى کند.

[۸۹] وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ۱، ص ۲۴۱-۲۴۲، بيروت ۱۹۹۸.

[۹۰] عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۲۳، بيروت ۲۰۰۶.

[۹۱] عبدالحميد حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۲-۲۴، بيروت ۲۰۰۷.

← گام بعدى حزب الله تأسيس راديو «النور»

گام بعدى حزب الله **تأسيس** راديو «النور» در ۱۳۶۷ش/ مه ۱۹۸۸ بود که در مدت کوتاهى توانست تأثير بسيارزايى در اطلاع رسانى حزب الله بگذارد.

[۹۲] عبدالحميد حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۳، بيروت ۲۰۰۷.

[۹۳] وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ۱، ص ۲۴۱، بيروت ۱۹۹۸.

← راه اندازى شبکه تلويزيونى «المنار»

اما مهم ترين اقدام حزب الله در اين زمينه، راه اندازى **شبکه تلويزيونى المنار** در ۱۳۷۰ش/ ژوئن ۱۹۹۱ بود. اين شبکه، به رغم امکانات محدودش، به خوبى توانست با **جنگ تبليغى صهيونيستها** مقابله کند.

المنار از ۱۳۷۹ش/ ژوئيه ۲۰۰۰ به صورت شبکه ماهواره اى درآمد تا مناطق گسترده اى از **جهان عرب** و **اروپا** را زير پوشش خيرى خود قرار دهد.

[۹۴] عبدالحميد حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۴۰-۴۴، بيروت ۲۰۰۷.

دولت فرانسه در ۲۳ آذر ۱۳۸۳/۱۲ دسامبر ۲۰۰۴ پخش ماهواره‌ای این شبکه را از ماهواره اروپا، به اتهام مبارزه با صهیونیسم و اسرائیل و ترویج تروریسم، متوقف کرد.
[۹۵] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۵۹۵-۵۹۶، بیروت ۲۰۰۷.

← مرکز فرهنگی امام خمینی

از دیگر مؤسسات فرهنگی و اطلاع‌رسانی حزب‌الله، مرکز فرهنگی امام خمینی (مرکز الامام الخمينی الثقافی) است که در ۱۳۷۰ش/۱۹۹۱ تأسیس شد و هدف از تأسیس آن ترویج فرهنگ اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی و انقلاب اسلامی ایران بود.
[۹۶] عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، ج ۱، ص ۲۴، بیروت ۲۰۰۷.

منابع

- (۱) مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
- (۲) مسعود اسداللهی، جنبش حزب‌الله لبنان: گذشته و حال، تهران ۱۳۸۲ش.
- (۳) امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.
- (۴) عبدالله بلقزیز، حزب‌الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، بیروت ۲۰۰۶.
- (۵) حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.
- (۶) رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: نادر من الجنوب، دمشق ۲۰۰۶.
- (۷) رفعت سیداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهی كاملة)، دمشق ۲۰۰۷.
- (۸) وضاح شراره، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بیروت ۱۹۹۸.
- (۹) صلاح‌الدین سلیم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، در فجر الانتصار.
- (۱۰) طارق عزب، حزب‌الله بين الحقائق و اوهام الغرب، (قلیوب، مصر) ۱۴۲۲/۲۰۰۲.
- (۱۱) عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، بیروت ۲۰۰۱.
- (۱۲) عبدالحلیم حمود، اسرائیل و حزب‌الله: الحرب النفسية، بیروت ۲۰۰۷.
- (۱۳) جعفر حسن عترسی، حزب‌الله: الخيار الاصعب و ضمانة الوطن الكبرى، بیروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.
- (۱۴) غسان عزى، حزب‌الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، كويت ۱۹۹۸.
- (۱۵) نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
- (۱۶) حسن محمود قیسینی، الإندخار و الإندخار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، (بیروت) ۱۴۲۸/۲۰۰۷.
- (۱۷) مجد مرو، حزب‌الله: النشأة، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (۲۰۰۱).
- (۱۸) موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
- (۱۹) موسوعة نصرالله الرجل الذى يختصر الامة، بیروت: منشورات الفجر، ۱۴۲۷/۲۰۰۶.
- (۲۰) مجدنجیب میقاتی، «میقاتی: الحكومة تجمع الاطیاف اللبنانية المعارضة و الموالاتة»، الرياض، ش ۱۳۴۹، ۱۱ ربيع‌الاول ۱۴۲۶.

پانویس

۱. ↑ موسوعة حزب‌الله، ج ۱، ص ۱۷-۲۰، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
۲. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۳. ↑ موسوعة حزب‌الله، ج ۱، ص ۲۵، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
۴. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۷-۱۹، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۵. ↑ عبدالله بلقزیز، حزب‌الله من التحرير الى الردع: ۱۹۸۲-۲۰۰۶، ج ۱، ص ۳۴، بیروت ۲۰۰۶.
۶. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۲۶، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۷. ↑ مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۶۷-۶۸، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
۸. ↑ مسعود اسداللهی، ج ۱، ص ۵۹، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
۹. ↑ امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۳، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.
۱۰. ↑ حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۳۳، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.
۱۱. ↑ امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۶-۴۳۵، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.
۱۲. ↑ حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۲۵، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.
۱۳. ↑ موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۲، ص ۱۴۷.
۱۴. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۵، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۱۵. ↑ مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۱، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
۱۶. ↑ حسن فضل‌الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ۱، ص ۱۸۷-۱۸۸، السيرة الذاتية و الموقف، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۴.
۱۷. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۲۸۲-۲۸۱، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۱۸. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۴۶، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۱۹. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، التجربة، المستقبل، ج ۱، ص ۷۰، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۲۰. ↑ مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۲۴، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
۲۱. ↑ موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۱، ص ۱۰۷-۱۰۸.
۲۲. ↑ موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۱، ص ۱۰۸-۱۰۹.
۲۳. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۴۶-۱۴۸، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۲۴. ↑ مسعود اسداللهی، از مقاومت تا پیروزی: تاریخچه حزب‌الله لبنان، ج ۱، ص ۱۰۲-۱۰۳، ۱۳۶۱-۱۳۷۹، تهران ۱۳۷۹ش.
۲۵. ↑ امین مصطفی، المقاومة فی لبنان: ۱۹۴۸-۲۰۰۰، ج ۱، ص ۴۳۷-۴۳۸، بیروت ۱۴۲۴/۲۰۰۳.
۲۶. ↑ موسوعة حزب‌الله، بیروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ۲، ص ۱۹۱-۱۹۰.
۲۷. ↑ غسان عزى، حزب‌الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ۱، ص ۵۶-۵۵، كويت ۱۹۹۸.
۲۸. ↑ ۳۶۶، وضاح شراره، ج ۱، ص ۳۴۶-۳۴۷، دولة «حزب‌الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، بیروت ۱۹۹۸.
۲۹. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۱، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۳۰. ↑ نعيم قاسم، حزب‌الله: المنهج، ج ۱، ص ۱۵۲-۱۵۳، التجربة، المستقبل، بیروت ۱۴۲۵/۲۰۰۴.
۳۱. ↑ عارف عبد، لبنان و الطائف: تقاطع تاریخی و مسار غیر مکتمل، ص ۲۰۵، بیروت ۲۰۰۱.

٤٢. ↑ عارف عبيد، لبنان و الطائف: تقاطع تاريخي و مسار غير مكتمل، ج ١، ص ٢١٣، بيروت ٢٠٠١: ٤٠.
٢٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١٥٤، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٢٥. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ١٢٧، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٢٦. ↑ مسعود اسداللهي، ج ١، ص ٢٤٢، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٢٧. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٢٨-١٢٩، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٢٨. ↑ غسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٣٢، كويت ١٩٩٨.
٢٩. ↑ امين مصطفى، المقاومة فى لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٤٣٩-٤٤٠، بيروت ٢٠٠٢/١٤٢٤.
٤٠. ↑ مجد مورو، حزب الله: النشأة، ج ١، ص ٦٩، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (٢٠٠١).
٤١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٢٦.
٢٢. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٧٧، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٢٣. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٤-٢٨٥ و بانويس ١، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٢٤. ↑ غسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٧٤-٧٥، كويت ١٩٩٨.
٢٥. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٢٩-٢٧.
٢٦. ↑ حسن محمود قبيسى، الإنحدار و الإنحدار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ١، ص ١٩١، (بيروت) ١٤٢٨/٢٠٠٧.
٢٧. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٢٣-٣٧.
٢٨. ↑ حسن محمود قبيسى، الإنحدار و الإنحدار من وعد بلفور الى الوعد الصادق، ج ٢، ص ١٩٢-١٩٣، (بيروت) ١٤٢٨/٢٠٠٧.
٢٩. ↑ طارق عذب، حزب الله بين الحقائق و اوهام الغرب، ج ١، ص ٦، (قليوب، مصر) ٢٠٠٢/١٤٢٢.
٥٠. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٦ و بانويس ١، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٥١. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٤٣-١٤٤، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٥٢. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصرالله: نائر من الجنوب، دمشق ٢٠٠٦.
٥٣. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصرالله: نائر من الجنوب، ج ١، ص ١٦٩-١٧٠، دمشق ٢٠٠٦.
٥٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٨٦ و بانويس ٢، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٥٥. ↑ امين مصطفى، المقاومة فى لبنان: ١٩٤٨-٢٠٠٠، ج ١، ص ٥٦١-٥٦٢، بيروت ٢٠٠٢/١٤٢٤.
٥٦. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٦٦-١٦٧، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٥٧. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٥١-٥٠.
٥٨. ↑ جعفر حسن عتريسى، حزب الله: الخيار الاصب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ١، ص ١١٥، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٥٩. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٦٦.
٦٠. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٦٨-٦٩.
٦١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٢، ص ٧٢-٧٤.
٦٢. ↑ مجد مورو، حزب الله: النشأة، ج ١، ص ١٣١-١٣٢، العمليات، الجهاد، الانتصارات، قاهره (٢٠٠١).
٦٣. ↑ عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج ١، ص ٦٢-٦٣، بيروت ٢٠٠٦.
٦٤. ↑ جعفر حسن عتريسى، حزب الله: الخيار الاصب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ١، ص ٨٩، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٦٥. ↑ بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
٦٦. ↑ موسوعة نصرالله الرجل الذى يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ٢، ص ٨٧، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٦٧. ↑ جعفر حسن عتريسى، حزب الله: الخيار الاصب و ضمانة الوطن الكبرى، ج ١، ص ٨٩-٩١، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
٦٨. ↑ موسوعة نصرالله الرجل الذى يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ٢، ص ١٦، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٦٩. ↑ عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج ١، ص ٦٢ و بانويس، بيروت ٢٠٠٦.
٧٠. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهى كاملة)، ج ١، ص ٨٨-٨٧، دمشق ٢٠٠٧.
٧١. ↑ صلاح الدين سليم، «الوعد الصادق و تداعياتها العسكرية»، ج ١، ص ٣٩، در فجار الانتصار.
٧٢. ↑ موسوعة نصرالله الرجل الذى يختصر الامة، بيروت: منشورات الفجر، ج ٢، ص ٣١٤، ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٧٣. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهى كاملة)، ج ١، ص ١٧١، دمشق ٢٠٠٧.
٧٤. ↑ رفعت سيداحمد، حسن نصرالله: الوعد الصادق (ملحمة النصر الالهى كاملة)، ج ١، ص ١٣٦-١٤١، دمشق ٢٠٠٧.
٧٥. ↑ بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال.
٧٦. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٥٠-٢٥٢، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٧٧. ↑ غسان عزى، حزب الله من الحلم الايديولوجى الى الواقعية السياسية، ج ١، ص ٦٤، كويت ١٩٩٨.
٧٨. ↑ طارق عذب، حزب الله بين الحقائق و اوهام الغرب، ج ١، ص ١١-١٢، (قليوب، مصر) ٢٠٠٢/١٤٢٢.
٧٩. ↑ مسعود اسداللهي، جنبش حزب الله لبنان: گذشته و حال، ج ١، ص ٢٢٤-٢٢٥، تهران ١٣٨٢ ش.
٨٠. ↑ حسن فضل الله، الخيار الآخر: حزب الله، ج ١، ص ١٤٦-١٤٨، السيرة الذاتية و الموقف، بيروت ١٤١٤/١٩٩٤.
٨١. ↑ موسوعة حزب الله، بيروت: مؤسسة هنا انترناسيونال، ج ٤، ص ١٢٣-١٢٥.
٨٢. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٦٢، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٣. ↑ مسعود اسداللهي، جنبش حزب الله لبنان: گذشته و حال، ج ١، ص ٢٢٤-٢٤٥، تهران ١٣٨٢ ش.
٨٤. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٦٦-٢٦٩، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٥. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ٢٧٢-٢٧٣، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٦. ↑ نعيم قاسم، حزب الله: المنهج، ج ١، ص ١١٦-١٢٠، التجربة، المستقبل، بيروت ٢٠٠٤/١٤٢٥.
٨٧. ↑ مسعود اسداللهي، از مقاومت تا بيروزي: تاريخچه حزب الله لبنان، ج ١، ص ١٥١، ١٣٦١-١٣٧٩، تهران ١٣٧٩ ش.
٨٨. ↑ عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج ١، ص ٣٩-٤٠، بيروت ٢٠٠٦.
٨٩. ↑ وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ١، ص ٢٤١-٢٤٢، بيروت ١٩٩٨.
٩٠. ↑ عبدالله بلقزير، حزب الله من التحرير الى الردع: ١٩٨٢-٢٠٠٦، ج ١، ص ٢٢-٢٣، بيروت ٢٠٠٦.
٩١. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ١، ص ٢٢-٢٤، بيروت ٢٠٠٧.
٩٢. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ١، ص ٢٣، بيروت ٢٠٠٧.
٩٣. ↑ وضاح شراره، دولة «حزب الله»: لبنان مجتمعاً اسلامياً، ج ١، ص ٢٤١، بيروت ١٩٩٨.
٩٤. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ١، ص ٤٠-٤٤، بيروت ٢٠٠٧.
٩٥. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ١، ص ٥٦-٥٩، بيروت ٢٠٠٧.
٩٦. ↑ عبدالحليم حمود، اسرائيل و حزب الله: الحرب النفسية، ج ١، ص ٢٤، بيروت ٢٠٠٧.

دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «حزب الله»، شماره ۶۰۷۹.

رده‌های این صفحه : [جغرافیای اسلامی](#) | [حزب الله لبنان](#) | [لبنان](#)